

पर्वतको दुर्लुङ पहिरो स्थलगत प्रतिवेदन (संक्षिप्त)

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय

राष्ट्रिय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
बबरमहल, काठमाण्डौ

१. पृष्ठभूमी

गण्डकी प्रदेश, पर्वत जिल्लाको कुश्मा नगरपालिका वडा नं. ३ दुर्लुङको सरुन्चौर भन्ने ठाउँमा मिति २०७७ साल जेठ ३१ गते रातको ९:०० बजे आसपास गएको पहिरोले ९ जनाको मृत्यु भयो । मनसुनी वर्षा सुरु नहुँदै गएको यो आकस्मिक पहिरोले तीन वटा घरगोठ बगाएको छ भने अरु ९ वटा घर उच्च जोखिममा छन् । ठूलो पानी पर्नासाथ यो वर्षाभरि सरुन्चौरको ४५ घर पहिरोको जोखिममा देखिएका छन् । घटनाको भोलिपल्ट राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमल्सिना, प्रतिनिधि सभा सदस्य माननीय पदम गिरी, गण्डकी प्रदेशका आन्तरिक मामिला मन्त्री हरिबहादुर चुमन, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरणमन्त्री विकास लम्साल र राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणका प्रमुख कार्यकारी अनिल पोखरेल सहितको टोली घटनास्थल पुग्यो ।

२०७७ जेठ ३२ गतेको यो स्थलगत निरीक्षण भ्रमणका आधारमा यो संक्षिप्त प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यो प्रतिवेदन घटनाले पुर्याएको मानवीय क्षति, भौतिक क्षति, पहिरो, लगत्तैको उद्धार, क्षतिको आंकलन, सम्भाव्य जोखिमको पूर्वानुमान लगायतमा केन्द्रीत छ ।

२. सरुन्चौर, दुर्लुङ पहिरोको प्राविधिक विवरण

घटनास्थल पर्वत सदरमुकाम कुश्मा बजारबाट १० किलोमिटर उत्तर पूर्वमा पर्छ । पहाडी बस्ती भएपनि प्राविधिक रूपमा सरुन्चौर कुनैपनि हिसाबले पहिरो जोखिममा पर्ने जस्तो देखिदैन । गाउँ माथि घना वन छ । वन घना छ । जमिनको भिरालोपन (slope) पनि पहिरोका लागि जोखिम मानिने भन्दा निकै कम देखिन्छ । खोला, खोलसी, कुलो केहि पनि छैन । बरु वरिपरिका बासिन्दाको लागि सरुन्चौर आकर्षक घरबासको ठाउँ हो । होमस्टेले व्यवसायिक रूप लिँदै गएकोले पनि अन्यत्रका मानिस यता घडेरी किनेर बसाइँ सरेको पाइयो ।

ठाउँको नाम पनि सरुन्चौर, गाउँ पनि फराकिलो ठाउँमा थपक्क बसेको छ । जंगलको फेदमा फराकिलो ग्राभेल सडक छ । त्यसमनि लगभग ५० घरको बस्ती । बस्ती वरिपरिका खेतबारी पनि फराकिलो छ, भिरालो छैन । डाँडाको टुप्पादेखि गाउँसम्मको लम्बाई ५ सय मिटर हाराहारी छ । जेठ ३१ गते साँझपख परेको मुसलधारे पानीले डाँडादेखि पहिरो बग्दै आएर गाउँको पुछारसम्मै पुगेको देखिन्छ । यसलाई प्राविधिक भाषामा भेल पहिरो (Debris Flow) भनिन्छ । सामान्यतया ठूलो रुख र बाक्लो जंगल भएको ठाउँ पहिरोको हिसाबले सुरक्षित मानिन्छ तर भेल पहिरोले ठूला-ठूला रुखलाई जरादेखि नै उखेलेर सोत्तर बनाउँदै बगाउँछ । सरुन्चौर यस्तो अप्रत्यासित पहिरोको शिकार भएको देखियो ।

३. सरुन्चौर पहिरोले पुर्याएको क्षति

क्र.सं.	स्थान	घरमूलीको नाम	मानवीय क्षति (जना)		भौतिक क्षति
१.	कुश्मा-३, दुर्लुङ, सरुन्चौर	तुलबहादुर थापा,	६		घर, गोठ
२.	कुश्मा-३, दुर्लुङ, सरुन्चौर	कमला विक	३		घर, गोठ
कूल			९ जना तीन घर दुई गोठ		२ घरगोठ

स्थलगत भ्रमणका क्रममा हामीले प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी प्रमुख, जन प्रतिनिधि, विभिन्न सरकारी अधिकारी र जनप्रतिनिधिहरूसँग घटनाबारे जानकारी लियौं । दुवै परिवार नजिकैको गाउँबाट सुरक्षित र राम्रो ठाउँ भन्दै सरुन्चौरमा घडेरी किनेर बसाइँ सरेका थाहा भयो । भारत र खाँडीमा रोजगारी गरेर कमाएको पैसाले उनीहरूले यो ठाउँमा घरघडेरी जोडेको रहेछन् । कसैले सुइँको पनि नपाइ रातको समयमा यति ठूलो दुखद घटना भयो । दुई परिवारलाई पहिरोले केहि छिनमा निलिदियो । स्थलगत भ्रमणका क्रममा के देखियो भने संयोगले गाउँका धेरै घर जोगिएको रहेछ र यो भन्दा धेरै ठूलै जोखिमबाट सरुन्चौर बचेको रहेछ । त्यो पहिरो अहिले गएको भन्दा १०/२० मिटर दाहिनेबाट गएको भए वीसौँ घर यसैगरी माटोमा बिलाउने रहेछन् र झन् ठूलो जनधनको क्षति बेहोर्नुपर्ने रहेछ ।

४. सरुन्चौर पहिरोमा ज्यान गुमाउने र बेपत्ताको विवरण

क्र.सं.	मृतकको नाम	कैफियत
१.	तुलबहादुर थापा	मृत्यु
२.	मिनकुमारी थापा	मृत्यु
३.	दीपा थापा	मृत्यु
४.	विवेक थापा	मृत्यु
५.	विविशा थापा	मृत्यु
६.	सम्राट थापा	मृत्यु
७.	कमला वि.क.	मृत्यु
८.	प्रमिशा वि.क.	मृत्यु
९.	जेनिश वि.क.	मृत्यु

५. उद्धार, राहत र पुनर्स्थापना

सरुन्चौर, दुर्लुङमा पहिरो आएको जानकारी जिल्ला प्रशासन कार्यालयलाई प्राप्त हुनासाथ सदरमुकाम कुश्माबाट नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बलको टोली तत्काल परिचालन गरियो । स्थानीयहरू पनि खोज र उद्धारमा सरिक भए । उद्धार टोलीले तुरुन्तै खोजतलास थाल्यो । सुरक्षा बल घटनास्थल पुग्दा तुलबहादुर थापाका ६ जना र कमला बिकका ३ जना पहिरोमा हराइसकेका थिए । सुरक्षाकर्मीले रातीबाटै खोजतलास थालेर भोलिपल्टसम्ममा ८ जनाको शव फेला परेको छ । एक जना बालक अझै हराइरहेका छन् । घटनास्थलमा संघबाट राष्ट्रिय सभा अध्यक्ष सहितको टोली पुग्नु अघि नै गण्डकी प्रदेश सरकारका आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्री माननीय हरिबहादुर चुमान तथा प्रदेशकै उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्री माननीय विकास लम्साल र प्रमुख जिल्ला अधिकारी शम्भुप्रसाद रेग्मी घटनास्थलमा उपस्थित हुनुहुन्थ्यो ।

क्र. सं.	राहत दिने निकाय	राहत पाउने	प्रति मृतक	जम्मा मृतक	जम्मा
१.	गराडकी प्रदेश सरकार	तुलबहादुर थापाको आफन्त	५०,०००	६	३,००,०००
		कमला बिकको आफन्त	५०,०००	२	१,००,०००
२.	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	तुलबहादुर थापाको आफन्त			१,००,०००
		कमला बिकको आफन्त			५०,०००
जम्मा:					५,५०,०००

घटनाको भोलिपल्ट संघ र प्रदेश सरकार गरेर दुई परिवारका आफन्तलाई ५ लाख ५० हजार राहत दिने निर्णय गरेको छ । तुलबहादुर थापाको आफन्तले ४ लाख र कमला बिकको आफन्तले राहत स्वरूप १ लाख ५० हजार पाउने भएका छन् । यो विपद् आफन्त र घरबार गुमाएका परिवारको पुनर्स्थापनाको लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र कुश्मा नगरपालिकाले यथाशिघ्र आवश्यक निर्णय लिनेछन् ।

६. सरुन्चौर, दुर्लुङको ४५ घर अब जोखिममा

अकस्मात आएको भेल पहिरोले सरुन्चौर गाउँका ४५ घर र स्वास्थ्य चौकी अब जोखिममा परेका छन् । जेठमै गएको पहिरोले त्यो ठाउँलाई जोखिमग्रस्त बनाइदिएको छ । ती मध्ये ७ घर त उच्च जोखिममा छन् । पहिरोले वस्ती माथिको जंगलमा एउटा खोल्सो बनाइदिएको छ । अब मनसुन आइसक्यो । सालाखाला सय दिन मनसुन सक्रिय हुन्छ । यसबिचमा प्रशस्त पानी पर्छ नै । पानीले पहिरोको जोखिमलाई बढाउँछ । त्यसैले सरुन्चौरमा पहिरोको जोखिम न्यूनीकरणका लागि तुरुन्त एउटा प्राविधिक अध्ययन थाल्न जरुरी छ । उसैपनि यो ठाउँ नेपालको सबैभन्दा धेरै पानी पर्ने कास्कीको लुम्ले नजिकै छ र उस्तै भूगोलमा छ ।

७. सुझाव

१. पहिरोबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न तुरुन्त पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना बनाउने ।
२. पहिरोको सिरानदेखि गाउँसँगैको सडकसम्मै पानी तर्काएर पहिरो नियन्त्रणका लागि जैविक (Bio – engineering) उपाय अपनाइहाल्ने ।
३. मृतकका परिवारलाई पुनर्स्थापना गर्ने ।
४. बाँकि बस्तीको जोखिम मूल्याङ्कन गरी सावधानी अपनाउन प्राविधिक अध्ययन गर्ने ।
५. पहिरोको लम्बाई, चौडाई र भविष्यमा हुनसक्ने असरबारे स्थलगत अध्ययन गर्ने ।
६. अहिलेसम्म गएका केहि ठूला भेल पहिरो (Debris Flow) बारे अनुसन्धान गरी सुझाव दिन प्राधिकरणको नेतृत्वमा शहरी विकास मन्त्रालय, वन तथा भू-संरक्षण र खानी तथा भूगर्भ विभागका प्रतिनिधि सम्मिलित कार्यदल गठन गर्ने ।

पर्वत दुर्लुङमा बन्दै गरेको सडक छेउको ड्रेनेज (Drainage) । यस्तै ड्रेनेज (Drainage) प्रणाली पहिरो जोखिम भएका ठाउँहरूमा बनाउन अत्यावश्यक छ ।

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
राष्ट्रिय विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
बबरमहल, काठमाण्डौ, नेपाल

ईमेल: info@ndrrma.gov.np
वेब: www.ndrrma.gov.np
फोन नम्बर: ०१४२५८२४०
फ्रयाक्स नम्बर: ०१४२००१०३
Facebook : @NDRRMA
Twitter : @ndrrma_nepal